eest Saksamaale (a. 1572); sealt Antwerpeni ja jälle tagasi Saksamaale. Suri Riias a. 1602. — Temalt on ilmunud rännakute aegu Antwerpenis a. 1579 dramaatilises kujus värsivormis kirjutatud »Christlich Gesprech Von der Zerstörung in Lifland, durch den Muscowiter vom 58. Jar her geschehenn, . . .« mis enam arvestatav on Vana-Liivimaa kõlblise elu hindamisel, mida autor teeb Russowi (vt.) vaimus, kui tolleaegse keerulise sündmustiku jälgimisel.

Jahresber. d. Fell. lit. Ges. 1889 (Th. v. Rickhoffi artikkel; seals. ka »Gesprech« uuesti ilmunud); Inl. 1851, nr. 44 (E. Pabsti artikkel). *H. S.*

BRANDIS, Moritz, sünd. arvat. 1550. aa. Naumburgis. B. tuli noorena Liivimaale, elas pikemat aega tuntud Eilert Kruse (vt.) juures, olles selle erasekretäriks, ja valiti peale Kruse surma 1593. a. suvel Eestimaa rüütelkonna ja ülem-maakohtu sekretäriks, millises ametis oli veel 1600. a. Surma-a. teadmata. B. kirjutas (arvat. aa. 1597—99) Liivimaa vanema ajaloo kohta kroonika (välja antud C. J. Pauckeri poolt *Mon. Liv. Ant.* III), mille 5 esimest raamatut käsitlevad aega kuni mõõgavendade ordu ühinemiseni Saksa orduga 1238. a. B. korjas ka rikkaliku kogu dokumente Eestimaa rüütli- ja maaõiguse kohta, mis on oma alal üheks esmajärguliseks allikaks.

Gadebusch, Abh., 51—57; Recke-Napiersky I; Beise I; F. G. v. Bunge, Beitr. zur Kunde der Liv-, Esth- u. Curl. Rechtsquellen (1831), lk. 126—30. *H. Kr.*

BRANDT, Friedrich, sünd. Sepi mõisas Harjumaal. 6. X 1830. a. Tundes B.-i häid vaimuandeid saatis kohalik mõisahärra noormehe a. 1844 Jädiveresse B. Gildenmanni (vt.) juurde koolmeistriks õppima. 1847. a. pandi B.-i õlgadele Sepi v. koolmeistri, magasiaida-, kohtu- ning vallakirjutaja kohused. Vaatamata raskeile majanduslikele tingimusile töötas B. Sepi v. 21 a. A. 1868 sai B. Nõva abikiriku köstriks. Varssi lahkub B. siit ja läheb Risti klk. samasse ametisse. Joomise pärast oli B. viimati sunnitud kiriklikest ameteist lahkuma. A. 1875 siirdus B. Tallinnasse, kus elatas end raamatuköitmisega ja kirjutamisega. Oma parandamatu joomatõve pärast kannatas B. ühes perekonnaga nälga ja viletsust. B. suri 2. V 1890. a. — B. lõi peaasjalikult vaimulikku kirjandust. Ta ei too sesse aga midagi uut. Ta ainult moraalitseb, olles tüübilisemaid epigoone. B.-il on ainult üks siht: anda rahvale »armast ja õpetlikku« ajaviidet ning viia rahvas tagasi kõikvõimsa kiriku rüppe. — Oma ilmalikes raamatuis on B. sentimentalist ja moralist. B.-i tendents on liiga pealetungiv ja avalik, ta tööd vormilt ebatasased ning viimistlematud; töösse süvenemine on talle võõras. See ei olegi ime, sest B.-i ei sundinud looma mingi sisemine tung, vaid kibe puudus. — Oma luuletuskogudes (Eestimaa ööpik (1869), Harju laulik (1874) j. t.) langeb B. maitsetusse ja labasusse. Need on juhuslikult ja pealiskaudselt loodud tundetud laulud. Ka oma ilmalikkude jutustustega tallab B. sentimentalismi radu. Oma a. 1877 ilmunud teoses »Krahvi proua Iita« (tõlge saksa k.-st) andis B. uue Jenoveeva kuju. Sentimentalismis enneolematu varga kuju lõi B. »Hans Vähtrikus« (1872, tõlge saksa k.-st). See töö on juba lahkuminev sentimentalismi traditsioonidest, sest siin rõhutatakse isiku sõltuvust. B.-i peamisem teene on see, et ta kõik oma vanema põlve tööd kirjutas uues kirjaviisis; sellega aitas ta kaasa uue kirjaviisi levimisele, kuna ta tungis oma teostega suurtesse rahvahulkadesse.

Kampmann, Eesti van. ilukirj., lk. 130 jj.; Hermann, E. kirj. ajal., 422 jj. *A. R.*

BRAY, François Gabriel de, *chevalier*, hiljemini krahv, sünd. 27. IX (25. XII?) 1765. a. ukj. Rouenis, omandas hariduse Nantesis ja Pariisis, saab, revolutsiooni ajal emigrantide nimestikku sattunud, koduta rändajaks ja otsib endale suure liikuvuse ja kohanemisvõimega teotsemisalasid mitmes Euroopa riigis, täidab hiljemini kogenud diplomaadina Baieri valitsuse saadikuna vastutusrikkaid ülesandeid, m. s. Peterburis 1808—10, 1815—22. B. suri 3. IX 1832. a. ukj. Baieris. — B.-le olid omased harukordselt mitmekülgsed vaimlised huvid; muude teaduste kõrval harrastas ta ka ajalugu. Olles abielus Baltimaalt pärit Kokenhuseni omaniku vabahärra v. Löwensterni tütrega külastas B. sageli oma äia, õppis neil käikudel lähemalt tundma Balti olusid ja avaldas sel alal töid, milledest mainitagu: 1) *Mémoires sur la Livonie* (Abh. d. K. Akad. zu München, 1813, Bd. IV), mis riivavad Liivimaa politilisi ja looduslikke olusid; 2) *Essai critique sur l'histoire de la Livonie* . . . (Dorpat, 1817). Viimane neist teostest sisaldab kahes esimeses andes ülevaate Balti ajaloost, kuna kolmas, »didaktilis-deskriptiivne« anne esitab mingi läbilõike Balti oludest XIX a. s. esimestel aa. Teose ajalooline osa märgitseb oma kuigi alles algelise kriitilise allikate analüüsiga tunduvat edusammu võrdlemisi eelmiste ajaloolaste — Friebe (vt.) ja Jannau (vt.) — ülevaadetega, kelledele B. ette heidab pealiskaudsust, erapoolikust ja ebatäpsust. Seevastu pakub II osas antud ülevaade Liivi olude kohta XIX a. s. alul ilustatud ja kaunistatud pildi. Tunnustades üldiselt talupoegade rasket seisukorda hiilib B. siiski diplomaatlikult mööda kõigist ärevaist küsimusist. Tema töös jääb